

HARIDUSKOMMENTAAR

Miks vastas mu lapsevanemast tuttav küsimusele **kõige aktuaalsemast haridusprobleemist**. "Et kool muutuks ometi kord lapse suhtes humaanseks ! " ?

Haridusametnikust tuttav : " Seitsme aasta jooksul olen kuus korda vallandunud ja jälle tööle hakanud - **stabiilsust ja selgust** oleks vaja selles, mida pean kavandama ja tegema."

Haridusjuhist kolleeg: "Kes saab **uueks kantsleriks ja kas juhtfiguurideks** ministeeriumis saavad taas elukutselised uuendusametnikud kelle tegvusviisid mitukümmend aastat vanad on "

Kooliplika sõnas, et temal hakkab alati **kõht valutama kui koolist räägitakse**... sõbrannal olevat isegi pimesool kõhuvalu pärast välja lõigatud, aga see olnud hoopis terve. Nüüd valutavad sõbrannal nii kõht kui silmad...

Haridusteadlane: "Kui **riigil puudub arengukontseptsioon**, pole üheltki muult valdkonnalt palju oodata..."

Selle virr-varri taustal on minugi nägemist mööda esimeseks ja kõige valusamaks punktiks see, et Eestil riigina ja eesti rahval on kaotsi läinud **NÄGEMUS** . Seitse aastat tagasi teadis pea iga tänaval liikuja mida me tahame, selle koodiks oli siis IME, täna - kindlasti mitte. Määratlemata kirg Euroopa Ühendusse on ühtede le piimajõgede lootuseks, teistele sinise passi uuestivahetamine punase vastu. Ja enne, kui rahvale piisavalt igakülgset infot antud, püütakse teda siduda EÜ perspektiiviga ühtegi muud teed kaalumata...

Kui meil pole vaadet Eestile 5, 10 ja 40 aasta parast, ei saa meil ollagi püsivat vaadet ja tegevusliini hariduses. Või siis sedavõrd, kuivõrd usume end demokraatlikku riiki kujundavat.

Demokraatlikuna nähtud ühiskonnad tänapäeval eeldavad, et nende kodanikud

- on võimelised hankima ning analüüsima neile vajalikku infot, selle alusel järeldusi tegema ning otsustama;
- on võimelised tolerantseks/sallivaks ja tunnustavaks suhtumiseks teistesse huvigruppidesse (rahvus- , sotsiaalsed , kultuuri- , religioosed jne grupid), mõistavad teiste inimeste erinevaid vajadusi ja huvisid ja suudavad neid arvestada ;
- on valmis osalema ja tõesti osalevad kogukonna, ühiskonna, riigi elus
- osaledes probleemide arutluses, otsuste vastuvõtmises ;

- on võimelised mõistma ja tähtsustavad erinevate arengutrendide tähendust nii kohalikus kui globaalses mastaabis.

Moraalse, inimesse ja inim- ning looduskeskkonda austuse, lugupidamisega suhtuva inimese kujundamise soodustamine on üks hariduse põhjuseid ja eesmärgi.

Kui lugeja need seisukohad läbi vaatas (need on, muuseas, pärit ühe Kanada osariigi haridusdokumentatsioonist) siis võiks ta järgmiseks esitada enesele küsimuse: "Kuis on siis selle kõigega Eesti hariduses?", hariduses tema, just tema kui õppija, lapsevanema, kasvataja-õpetaja, juhi seisukohalt. Ja riigimehel, ministrilgi tasuks esitada enesele see küsimus teisest aspektist: "Kui see ühiskond, kuhu me ütleme end teel olevat, on demokraatlik, siis mida see demokraatia tähendab igapäevase hariduskeskkonna, klassitoa ja tänava- ning meediakultuuri tasandil, lapse tasandil?".

See laps, kes praegu istub esimese või kaheteistkümnenenda klassi pingis on XXI sajandi Eesti kodanik. Kas Demokraatliku Eesti? Koolivägivalda lugudest väänati end meedias välja sel teel, et taandati kõik lõhkistele ninadele. Ometi on kooliseinte vahel nii palju seda vägivalda, millest jäljed jäävad vaid kujunevasse hinge- ja vaimuelli. Eneseusalduseta ja ebaõiglusest ning alavääristamisest muserdatud lapsehingest kujuneb vaevast et vastutusvõimeline, otsustav, teist austav kodanik; koostöö- ja toimetulekukogemusest noorest - kaasaegses partnerlusühiskonnas end teostada suutev inimene.

Õppimiskäsitluse, õppimisarsaama laiendamine on mitte niivõrd lapsevanema kui pedagoogi ja veel enam pedagooge koolitava professuuri probleem. Tolerantset õpetajat ei saa loota auditooriumist, kus professor lektoritoolist mõnd talle vastumeelset haridussuunda lauslolluseks tituleerib, põhjenduse ja veel vähem diskussiooni peale aega kulutamata; või kus eksami, arvestuse hinne sõltub sellest, kas tudeng valetab oma sümpaatia religiooni või reformkooli vastu olematuks nii, nagu lektorile meeleparane. Valetamise nõudmine ja vaidlustamatute tõdede kuulutamine *contra* analüüs, põhjendus ja positiivne mõtlemine - need on tänase klassitoa ja auditooriumi probleemid.

Vana demokraatiaga maades on hariduse üks põhiülesandeid vastutusvõimelise, vastutusvalmi ja moraalse, teiste vabadusi ja õigusi arvestava kodaniku kujundamine.

Et eluga toime tulla kujundatakse teatud üldisemat laadi oskusi nn pädevusi, luuakse võimalused toimetulekukogemuse saavutamiseks. Meie oludes oleks see noorte kodanike, ja sellest eespool pedagoogide, haridusametnike argimõtlemise algtaseme tõstmine sellele tasemele, et nii igaühe enese kui kaasinimeste, poliitikute aga ka teaduse, tehnika, meedia roll saaks teadvustatud nende tegelikus väärtuses ning otsused oleksid vastutustundlikud mitte ainult isiklikust või korporatiivsest hetkevajadusest ja kasust lähtudes.

Kiirete muutuste perioodil oleme õppiv ühiskond see on tänapäevane (Rooma Klubi) vaateviis. Õppimiskäsitluse arusaam laieneb eelkõige protsessile, kogemisele, väikeste sammudega aeglaselt toimivale edenemisele ja sellisena ka edusammude väärtustamisele.

Kui demokraatiaks nimetatakse demagoogiat ja seda on lihtne teha, sest tegelik järjepidev demokraatiakogemus sellel maalapil ja rahval puudub, siis pole ime, et hariduse arengu kõige olulisemad sisulised aspektid on jäänud muutumatult tsentraliseerituse ja ettekirjutuste määrata. Direktor ei tohi kasutamata asendustundide tasu kasutada täienduskursuslaste sõidurahaks. Haridusministeerium nimetab jõulotunde rahad ümber palgatõuks. Konkursside juhtivatele ametikohtadele kas ei toimu või on nende täitmine õige kitsalt ette otsustatud. Kavad ja taotlused kiidetakse häks või lükatakse tagasi osalisi ära kuulamata, äraütlemisi põhjendamata. Väidetakse aruandlust sellest, kuhu on kadunud hulk aastakümneid hariduse kasutuses olnud maju ja hulk institutsioone oma varaga, sh pedagoogika raamatukogu, sisuliselt kodutu on Pedagoogikamuuseum, hajunud kunagised kabinetivarad nt VÕTist või EHast.

Keegi võttis otsustada, aga kas otsustaja ka vastutab? Kas otsustaja tunneb ja on kaalunud enam kui ühte arengutrendi alternatiivset lahendust?

Alates 1987 aastast on enamust hariduse keskasutuste töötajatest vabastatud tööle võetud 6 7 korda. Kes on püsima jäänud? Ja kellena?

Mõne päeva eest istusin eksperdina väga targa ja kogenud ning õppurite poolt lugupeetud härrasmehe ajalootunnis. Hulga huvitavat sain teada judaismi arengu esimeste aastatuhandete kohta... ja jõudsin 90 minuti jooksul korda 4-5 end tukastuselt tabada, koos üheteistkümnendikega, nagu märkasin.

Korda kuus oli selles tunnis potentsiaalne võimalus algselt arutelu rühmatööna, kasutada kunstireprosid, püstitada moraalset hinnangut või kriitilist mõtlemist ja teise ühiskonna situatsioonist arusaamist harjutav probleemküsimus... Võrrelda elu ja arusaamu tänapäevase teadvuse, eluviisiga.... Me kuulasime 90 minutit tarka juttu...

Et selles tunnis ei hinnatud, et tegemist oli väärka kooliga, puudus nii lapse alaväärtustamine kui laste vastandamine hea-halb, tark-rumal tasandil. Aga mida õppis see passisaamise eas seltskond peale kannatlikkuse XXI sajandi elamiseks?

Ene-Silvia Sarv
(Tallinna Bakalaureuse Erakool)

Hariduskommentaar 2

Sügis 1995
Ene-Silvia Sarv

Eesti Hariduskonverentsi 95 ja Haridusfoorumi seisukohad langevad kokku Eesti hariduse arengusuundadega alates 1987. a. toimuva haridusuuendusega ning loodud Õppekava uldosaga. Nendes on hariduse muutumise põhisuunana deklareeritud hariduse demokratiseerimise, humaniseerimise ja väärtustamise vajadust. Sellised deklaratsioonid ei saa muutuda tegelikkuseks - ei undiviidi, kooli vm. haridusinstituutsiooni, ei uhiskonna tasandil ilma sugavate muutusteta haridusvallas tegutsevate inimeste teadvuses, aga veel enam - tegutsemis-stereotüüpides. Nii nagu uleminek viiulimängult klaveri- või flöödimängule nõuab täiesti uute mänguvõtete omandamist, nõuab seda ka muutus eesti hariduses. Senine haridusuuenduse kulg on näidanud, et paljud tegevpedagoogid on selliteks muutusteks loomupäraselt avatud ning valmis linnulennult haarama ja kasutama nende põhivsuundumuste reliseerimiseks vajalikke meetodeid. See on nende inimeste loomupärase kasvatusfilosoofia rakendumine kui seda enam ei piira nõukogudeaegne ideoloogiline raamistik, mis oli kindlalt orienteeritud teatud standardile vastavate põlvkondade vormimisele. Kui selliseid loomupäraseid loojaid koguneb uhte kooli mitu - tekib, vähemalt mõneks ajaks, uuendusvoog, mis loomuldasa sisaldab eneses parimat lapse ja pedagoogi enese kujunemiseks, sest põhineb entusiasmil, armastusel ja vastutusel. Nii on sundinud Oru, Keava, Harku-Järve, Kloostri, Kolga, Loksa II Kk, Paide Gümnaasiumi jmt koolis. Mõnelgi puhul on see esialgne entusiastlik hoog kasvanud uueks koolikultuuriks, mis haarab kogu kooli või tegutseb suure kooli sees uhe omanäolise protsessina. Paraku pole harvad ka juhud, kus selline isetegemine muutub pinnuks silmas konservatiivsematele kolleegidele, juhtkonnale või, paraku, valla-maakonna -linnajao- riigitasandi haridusametnikele. Olles aastakümnete vältel harjunud uhe õige ideoloogiaga ja koolis toimiva stereotüübiga ei tedvustat enesele, et uute ideaalide deklareerimine tähendab ka muutust igapäevatoos. Selle arutelu edasine käik võiks olla suunatud paljudesse harudesse. Valin neist kaks - **pedagoogide (hariduse ja) täiendushariduse ning mõnede demokraatia alusideede realiseerumine klassitoo tasandil.**

Klassitoo demokraatia - märksõnade tasandil on see koostöö, partnerlus, teise inimese õiguste ja vabaduste arvestamine samaväärseks enese omadega, õigus, oskus ja valmidus kaasa rääkida otsuste kujundamisel, otsustada ning vastutada otsuse eest. Need on märksõnad, mida arenenud demokraatlikes riikides kasvatakse lastele sisse koolis - demokraatliku riigi kodnikuks saamine on osa kooliharidusest. Õpetaja tegutsemist nende märksõnade realiseerimisel toetavd teatavd uldised, ainest sõltumatud tegevused, oskused, teadmised, protsessid, mis uuemas haridusdokumentatsioonis kannavad pädevuste nime. Näiteks info leidmise, analüüsime, hindamise ja selle põhjal järelduste ning otsuste tegemise oskus, erinevatesse rahvus-, kultuuri-, religioossetessej gruppidesse kuuluvate inimeste tausta arvestamise ja aktsepteerimise võime, rühma töös osalemise, oma volituste teistega jagamise oskus ja võime näha ette probleemi konkreetsete otsustuste ja lahenduste võimalikke tagajärgi nii isiksuse, kogukonna, uhiskonna kui looduse tasandil ning oskus alternatiivsete lahenduste nägemiseks, analüüsiks jpm.

Nii ulatub demokraatia uldprintsipiistik konkreetsete inimsuheteni laps-laps ja laps-õpetaja tasandil õpituatsioon. Vaevalt on palju neid lugejaid, kes vaidlustavad seisukoha, et praegusel koolilaste põlvkonnal tuleb elada XXI sajandi esimesel poolel Eesti riigis, mida me usume olevat demokraatliku riigi. Kui praegused aktiivselt uhiskonna elus osalejad on oma käitumis- ja arusaamade karkassi pärinud nõukogudeaegsest koolist ja uhiskonnast ning nuud elab läbi mitte just mugavat umberõppimisprotsessi, siis milleks valmistame ette praeguseid koolilapsi? Kas eneseteadvus, mis on nii vajalik osalemiseks-otsustamiseks, saab kujuneda objektiivseks ja positiivseks, kui lapse hinges elab hirm eksimuste ja vigade ees, noorukil - kaaslaste või täiskasvanutepoolse mittemõistva, halvustava hinnangu ees? Kas saab oodata teise austamist sellelt, kes ise on kogenud alaväärtustamist, pealegi veel enesest suurema-tugevama-targema poolt? Kas saab koostööoskus ja -valmidus kujuneda vastava parktikata enesega võrdsete - õpilaste, kaaslaste ja enesest erinevate - pedagoogide, teiste täiskasvanute hulgas?

Ulaltoodud küsimused ei peaks näima pelgalt retoorilistena - need (ja paljud teised) on situatsioonid, protsessid, mis positiivselt teostatuna võiksid olla selleks aluseks, millelt meie

ktänased kasvandikud astuvad meist enam valmitena tänasest demokratlikumasse Eestisse kui teadlikud ja teo- ning vastutusvõimelised kodanikud.

Kui lugeja juhtub olema pedagoog - kas teab ta eneses teadmisi, oskusi, valdab meetodeid sedalaadi protsesside ja kogemuste loomiseks klassitoa? Kas on selle õppimiseks eeskujusid ja võimalusi?

Siin teeksin ootamatu pöörde - kõige efektiivsem demokraatiaõpe on enesemuutmine ning selle efektiivseim tee on teise äärmusesse minek - sukeldumine mõnesse uuendus- e. reformpedagoogilisse suunda, et sellest saadud piirkogemust kanda reaalsesse kooli, klassituppa .

Igal lapsel (lapsevanemal) on õigus saada oma soovile vastavat haridust. Nii ütlevad erinevad ÜRO, EÜ, UNESCO ja Eesti riigi dokumendid. See tähendab - kellelgi ei saa olla õigust teise haridussoove takistada või talle oma hariduseelistusi peale suruda. Seda nii koolituses kui täienduskoolituses.

Rahvusvahelise Waldorf-pedagoogika Seminari eesmärgiks on läbi pedagoogi enesetunnetuse ja tema pedagoogilise tegevuse meetodite avardamise jõuda humanismi ja demokraatia praktilise realiseerumiseni nii individuaalses pedagoogilises tegevuses kui pedagoogide koostöös - see on koolikultuuri muutumise soodustamine.

Rahvusvaheline Waldorf-pedagoogika Seminar on kasvanud välja 1989/90 aastal pedagoogide täienduskursuseni jõudnud koostööst Soome waldorf-koolide õpetajatega. Sellel kursusel osalenud on tegevad kõigis 1990 aastal ja hiljem tööd alustanud Vaba e. Waldorf-koolides, mis siiani tegutsevad era-algatusel või munitsipaalkoolidena.

1991. aastal kujunes lühiajaliste, tollal üleliiduliste kursuste baasil välja kaks-kolm korda aastas koos käiv kaasaegset **humanistlikku pedagoogikat tutvustav Rahvusvaheline Waldorf-pedagoogika seminar**, mille täisprogramm kestab 9 sessiooni (630 kontakttundi), s.o. 4,5 aastat ja hõlmab nii teoreetilist kui praktilist, sh. kunstitegevust sessioonide ajal ning ulatuslikke sessioonidevahelisi koduseid töid (lapse- ja pedagoogilisi uuringuid, individuaalprojekte jm.) 1995.a. lõpetas seminari täiskursuse esimene lend - 16 tegevpedagoogi, psühholoogi ja kõrgkooliõppejõudu Lätist ning Venemaalt (Uuralid, Handi-Mansimaa, Tomsk ja Novosibirsk).

Seminari õppejõududeks on valdavalt humanistlikke peadgoogikaid viljelevad spetsialistid Inglismaalt ja Eestist, aga ka Rootsist, Soomest, Tšehhist, Horvaatiast, Lätist, Saksamaalt. Seminari organisatsiooniline töö ja iga sessiooni programmi koostamine on Eesti ja Läti pedagoogide-psühholoogide meeskonna valdkond. Seminari kuulajateks on ligemale 200 pedagoogi, psühholoogi, kõrgkooli õppejõudu Eestist, Lätist, Leedust, Venemaalt (Siber, Handi-Mansi-maa, Uuralid, Komimaa). Igast sessioonist võtab osa 100-140 kuulajat, kes töötavad 7-10 rühmas, ja 10 - 20 õppejõudu. Sessioonid kestavad 6 - 10 päeva.

Liikumine püsib valdavalt eraalgatusel - õppejõudude sõidukulud ja õppetööks vajalike kunstimaterjalide, ravipedagoogika vahendite, kirjanduse maksumus on kaetud põhiliselt vabatahtlike annetuste kogumisega Inglismaal ja Šotimaal, Soome ja Rootsi koolide toetusega. Selle raha eest on vahel õnnestunud toetada ka kuulajaid, kellest mitmetel puuduvad kohapealsed sponsorid ning piisav sissetulek Eestisse sõitmiseks ja ööbimise ning toitlustamise eest tasumiseks. Toetatud on ka Eesti pedagooge. Õppejõududele on olnud võimalik kindlustada vaid tagasihoidlik öömaja, toitlustamine koos kursustestega ning osaline tasu vastavalt Koolituskeskuse tariifidele. Eesti pedagoogide õppimine ja majutamine on olnud enamasti finantseeritud samadel alustel kõigi täienduskursustega Koolituskeskuses, käesoleval aastal leidis raha vaid erandkorras, ärajäänud kursuste arvel, umbes 20% kulutuste katteks.

Järgmisel, 1996. aastal toimub 2 sessiooni - 5.-10. jaan. ja 26. juulist - 4. augustini. Töötavad talvel 8 ja suvel 10 programmijärgset rühma (1. - 9., osa neist paralleelselt eesti ja

6

internatsionaalse rühmana) ning vilistlasrühm eriprogrammi alusel (1996.a. - on selle sisuks ravipedagoogika) umbes 120 - 150 osavõtjaga, neist enam kui pooled Eestist.

Hariduselu kommentaar

Õpetaja Vootele Tamm

Kas spordi-, kultuuri-, majandus- äri- ja muude kommentaaride kõrval ei kuluks vahel ära ka üks haridus(elu) kommentaar? Ühe lihtsameelse koolmeistri oma, näiteks.

Põnev oleks hakata haridust kommenteerima Eesti Vabariigi aegadest peale. Küllap seda tulebki teha. Vahete-vahel. Aga ka praegune hariduselu on piisavalt põnev. Viimase paari aasta jooksul on ministrite vahetumine ja õpetajate palgad olnud ajakirjanduses populaarseimad haridusteemad. Sellele lisaks veel tublisti kaheldava koostisega pleklist pesu tagastatavatest majadest, põlenud koolidest, kantsleritest, kompensatsioonidest... On see kogu Haridus?

Hariduses võib määratleda paar põhilist tegevusvälja ja mõned tegutsejate grupid:

Tegevusväljad:

- lasteaiad ja koolid, põhi-, kesk- kutsekoolid, gümnaasiumid, on kolledzeid ja rakenduskõrgkooli, ülikooli ja akadeemiaid, on huvikoolid (ka muusika- ja kunstikoolid), on munitsipaal- riigi- ja erakoolid - kohad, kus kasvatakse ja õpitakse; lisama peaks ka täiskasvanute haridusesaamise kohad;
- on peotäis lasteorganisatsioone - kodanikuaktiivsuse kujunemise väljad;
- on hulgaliselt õpetajate ja koolijuhtide ühendusi ja seltse - õpetajate-kasvatavate ja küllap ka haridusametnike enesetäiendamise ja kodanikuaktiivsuse realiseerimise väljadena;
- on paar suuremat haridusühendust või haridusnimetise ühendavat organisatsiooni - TALO - eelkõige traditsioonilises ametiühingu rollis palgavõitluse väljal, Vaba Hariduse Liit - täiskasvanute haridust tegijate ühendus, Omanäoline Kool - uuenduslike koolimeeskondade ühendusena ja vast-tekkinud Haridusfoorum - haridusnimetiste ja haridusalaste ühenduste, hariduse tarbijate (tööandjate-töövõtjate), õppurite, lastevanemate ja poliitikute ning haridusametnike esindus hariduspoliitika kujundamisel kodanikuaktiivsust realiseeriva üleriigilise koguna.

Tegutsejad:

- lapsed lasteaias, lapsed, noorukid ja täiskasvanud koolitoas, auditooriumis, õpperingsis vms. - s. o. kasvandikud ja õppurid;
 - õpetajad, meistrid, õppejõud, lektorid õpetajate toas ja kadeedris või õppetoolis - s.o. kasvatajad ja õpetajad;
 - inspektorid, nõunikud, metoodikud haridusosakondades ja valla-, maavalitsustes ning Kooliametis ja Ministeeriumis Tõnismäel - need on haridusametnikud, -juhid.
- Siis on veel minister ja koolidirektorid.

Iga tegevusväli on omaette tegutsev ja kui nad üksteise otsa laduda - saame kena püramiidi mitmesajast tuhandest õppijast, paarikümnest tuhandest õpetajast ja poolest tuhandest või ka tuhatkonnast ametnikust.

See polegi pisike osa Eestimaal elavast rahvast, kes vahetult haridusega tegevuses on. Hoopis väljas on praegusest loetelust õppijate vanemad ja vanavanemad, sugulastest rääkimata.

Mida näeb siis üks lihtsameelne (st poliitikaväline e. sõltumatu - kui kohta ja palka sõltuvuseks mitte lugeda) koolmeister, kes ka lapsevanema rolli täidab, selle aasta hariduses kommenteerimisväärsel.

1. Haridusminister ja Haridusministeerium.

Pärast seitsme aasta pikkust majandus- ja kultuurimeeste võimu sai hariduse etteotsa haridusnimetise. Pedagoogikadoktor ja rahvusvaheliselt tunnustatud kraadi ning väljamaal trükitud raamatuga, kes õpetajatele ja koolijuhidele lektorina üsna tuntud ning hariduspoliitikasse varemgi oma panust püüdnud anda kaheksakümne aastate haridusuuenduses Haridusplatvormi tegemist juhatanuna ning siis Kultuuri- ja haridusfoorumi ühe algatajana ning sellel valitud Haridusnõukogu juhatajana. Tal näis olevat oma vaade asjadele ja oma mõttekaaslased. Tema tegevuses oli tuntav sammude rida, mis käis mööda astujatele tundaolevat teed, otsustused olid ja nende taga oli siht tuntav. Küllap andis siin

8

oma osa kaasaegse haridusfilosoofia, eelkõige haridusotsustuste mehhanismi tundmine läbi doktorantuuri Rootsis.

Valitsuskriis vahetas välja mitte ainult pedagoogist ja filosoofist Haridusministri vaid ka temaga mõned kuud tegutsenud meeskonna. Füüsikateadlane ja paar aastat Tartu Ülikooli arengut prorektorina laiahaardelisuse suunas (nii sisuliselt kui ruumiliselt) suunanud praegune Haridusminister ilmus Reformierakonna tahtel ja tal on soodus võimalus, mis kõigil eelmistel hariduse tippjuhtidel puudus, alustada tööd oma meeskonnaga, millele ametikohtade saamiseks ei pruugi eelmise ametnikeringiga võitlust pidada. Igatahes väärikas samm see meeskonnaga tulek ja minek kõrvaltvaataja seisukohalt.

2. Keskkooli lõpueksamite ja kõrgkooli sisseastumiseksamite ühitamine.

Koolirahva ja osa haridusametnike jaoks oli puremistväärivaks pähklis keskkooli lõpukirjandi ja sisseastumiskirjandi ühitamise probleem. Idee hea, aga loovtöö jaoks problemaatiline tsentraliseeritud parandamine-hindamine vaid pooleaastase etteatamisega koolidele, kusjuures kõrgkoolid seda tunnustama valmis polnud. Ministri otsustav "ei" kaheteistkümnendal tunnil tekitas nii kergendust kui pahameelt. Ometi - selge joon eksamite ühitamise suunas hakkas realiseeruma ettevalmistava tööna ametnike ja kõrgkooli esindajate vahel, erinevate võimaluste läbikaalumisena töögrupis. Aasta - paar ettevalmistusajaga ja katsetamist kergemini formaliseeritavate ainetega (matemaatika, võõrkeel) - ning siis võinuks loota tõesti üsna töökindla süsteemi tekkimist keskkooli-kõrgkooli piiril.

3. Eesti Hariduskonverents '95 - Eesti Haridusfoorum '95.

Eesti hariduselus on taas teoks saanud katse seada kaldast kaldasse mäslevale poliitikute- ja ametnikeharidusjuhtimisele vastu ühiskondlik kokkulepe hariduse prioriteetide osas - kuigi Eesti riigi, ühiskonna ja inimese arengustrateegia pole ei sõnastatud ega mingil tasandil arvestatava ühiskondliku kokkuleppeni jõudnud, on haridus nii pikaajalise mõjuga valdkond, et seda ilma strateegilise, miutmekümne aasta võrra ette suunatud nägemuseta juhtida on üsna vastutustundetu. Vähemalt lapsevanema silmis. Maikuine Hariduskonverents ja selle Jätkukonverents oktoobri lõpupäeval kujundasid haridusalaste ühenduste ja ametkondade ning poliitiliste jõudude esindajatest Eesti Haridusfoorumi. See peaks saama selleks ühiskondliku kokkuleppe kohaks, kus erinevte huvigruppide haridustaotlused läbi räägitakse ja konsensuse, kokkuleppe saavutamisel oma seisukohad nii valitsuse kui parlamendi tasandil teatavaks tehakse. Et tegu on mitte üksikisikute vaid seltside, ühenduste, institutsioonide (delegeeritud) esindusega, peaks Foorumi sõna hariduse pika-ajalisel kavandamisel ja selle prioriteetide sõnastamisel olema ühelt poolt kaalukas, teiselt poolt asjatundlik ja kolmandast küljest - südametunnistusel ja vastutustundel põhinev. Haridusfoorumi teema vajab kindlasti päris tõsist lahtiharutamist - see on oluline mitte ainult hariduse sees toimiva protsessina vaid üks esimesi, kui mitte päris esimene samm kaasaegse demokraatliku läbirääkimis-, otsustus- ja vastutusmehhanismi loomiseks ses maimikueas eesti demokraatias.

4. Uus õppekava - uus aineleend või uued põhimõtted.

Juba paar aastat on koolidesse tulemas uus, Eesti oma õppekava. Uusi aineid, kohati veidi, kohati tublisti muutunud aineleendid - mida millal teadma-oskama peab selles või teises aines. Aga ka deklareeritud uued alustoad - üsna erinevad nõukogudeaegse kooli omadest. Mis moel saab see koolis omaseks? Kui vaid läbi uuenenud ainesisu, siis pole see muutus koolilapse seisukohalt kuigi märkimisväärne. Oma matemaatika või ajaloo võib tänapäeval paljudest raamatutest selgeks teha. Mis muutub kas muutub ja kas säilivad - arenevad juba tekkinud muutused koolis? Kasvu- ja õppimiskeskkonnas? Ja kuis on need valikuvabadused ja valikuõigused mida demokraatia eneses lapse ja vanema jaoks sisaldama peaks, kui tulleb jälle ainult üks seadustatud kohustuslik normeeritud jne õppekava?

5. Koolide iseareng - Kooliameti ja kohalike ametnike rollitäitmine ("keskmine hinne")

Õpetaja on vanast tüdinud, aga uue pähe nõuab ikka vanamoodi keedetud putru, olgu vaid nimi uus ja euroopalik" Ja ega seda uue supikleetjat kerge leida ole - paljude ametnike-nõunike-metoodikute uus haridus on sageli vaid paar seminari ja ekskursiooni väljamaa koolidesse, mis lubab küll uusi sõnu ja muljeid kasutada, kuid sisu, stereotüüp on üsna endine. Nii on inimpsüühika paika pandud.

Uued koolitusmallid, mis vahepealse "haridussula" aegadel paljudes koolides kujunesid on nüüd oma tulemusi näitama hakanud - meeldiv ja arenev õpi- ja koostöökeskkond, ergutav ja paindlik hindamissüsteem, meeskonnatöö nii lapsest ja lapsevanemast direktorini, s.o. vertikaalselt kui ühe klassi laste-õpetajatelapsevanemate vahel s.o. horisontaalselt. Uued koolitööbid era- või munitsipaalkoolidena (ravipedagoogilised, Waldorf-koolid jm) ja uued pedagoogikad ka riigikoolides. Kas selle uue tee ei tule takistusena uus normeerimis- ja korraldamislaine, sest ega totalitarismis mugavalt funktsioneerinud süsteemid nii kergesti kao.

Kes juhtus neljapäeva õhtul "Vabadusraadio" lainele, sai kuulda uue haridusministri intervjuu lõike, õigemini vastusekatkeid küsitaja poolt refereeritud küsimustele. Keeleameti olemise või mitteolemise kohta, venekeelsete gümnaasiumide olemise või mitteolemise kohta ja selle kohta, et Haridusministeeriumis on kindlasti hulk tublisid ja võimekaid inimesi, et asendada P. Kreitzbergi "Põgenenud meeskonda". Oli see nüüd ajakirjaniku või ministri hoiak, mis selle intervjuu toonist läbi kumas - oli Kreitzbergil küll vilets meeskond ja panid kõik korraga minema - allkirjaõigustki polnud kellelgi mitu päeva... Ja järjepidevust ei saa nii ollagi...

Ühel lihtsameelsel inimesel tekib küll tunne, et seda situatsiooni võib ka teistmoodi lahti mõtestada. P. Kreitzberg tuli ministriks peale aastatepikkust hariduselus ja hariduspoliitikas osalejana - küll opositsioonis tsentraalsetele institutsioonidele, küll teadlase - haridusfilosoofina, küll õppejõuna. Ja aastatega oli tal oma meeskond välja klujunenud. Vaevalt, et see ainult nendest viiest või ka kümnekonnast inimesest koosnes, kes ministeeriumis ametisse asusid. Ja kui üks meeskond mängu tuleb ning siis mängust lahkub, siis on päris sümpaatne näha ausat mängu, kus järgmisele meeskonnale koht vabaks tehakse. P. Kreitzbergil oli oma meeskonna jaoks istumis- ja tegutsemisruumi, palgast kõnelemata, leidmisega tublisti tegu olnud. Ja kui uskuda kevadisi ajalehti, läks tollal vaid kantsleri väljavahetamine sama palju (kompensatsiooni näol) maksma, kui praegu seitsme inimese lahkumine... Kas uuel ministril oleks kergem teist meelt käsualustega maid jagada? Ja ega see rõõm, mida võimalik edutamine ministeeriumikoridorides kaasa toob kindlasti ka väike ole.

Lihtsameelse koolmeistri jaoks on küll üks küsimus - kui uus minister hariduspoliitikat hakkab tegema, siis on tal see tund ikka ette valmistatud - nii eesmärkide, meetodite kui meeskonna poolest?

Ja tundub, et ainus püsiv juhtfiguuride punkt Tõnismäel on proua Ministri Abi ja Härrad finantsistid-haldajad. Eks nemad vist seda hariduse vilet lasevadki ja vilja koguvad.

Sellel hariduskonverentsil plaksutati tagasihoidlikult

Sellel hariduskonverentsil plaksutati tagasihoidlikult. Vast ainult lahkuv haridusminister Peeter Kreitzberg, L. Vassiltsenko oma sõnavõtuga lapse infokeskkonnast, Haridusfoorumi sünd ja Ene-Mall Vernik oma lõpulausetega teenisid neid enim. Tunnustust, tänu, tõsidust ja asjalikkust oli ses kasinuses.

Kas poleks nüüd, kus haridusfoorum Eesti ühiskonna haridushuvide esindajana ja hariduspoliitika ühiskondliku kujundajana, sotsiaalsete kokkulepete saavutamise foorumina end loonud on, õige moment heita korra tagasipilk ühiskondliku, ametkonnavälise "haridushääle" kujunemisele.

- 28.okt. 1995. TÜ aula - Eesti Haridusfoorum sünnib Eesti Hariduskonverentsi '95 Jätkukonverentsi otsuste vastuvõtmisega ja Haridusfoorumi Toimkonna valimisega. Redaktsioonikomisjon paneb oma volitused maha.

- märts, 1995. TTÜ aula - Eesti Hariduskonverents '95 - otsus Jätkukonverentsile tulekuks ja selleks teatud "koduülesannete" täitmine, Redaktsioonikomisjoni moodustamine, kellel Haridusfoorumi algdokumendid ette tuleb valmistada.

- veebr-märts, 1995 - Hariduskonverentsi projektigrupi töö Eesti hariduse kontseptuaalsete aluste ja Eesti Haridusnõukogu aluste ettevalmistamiseks.

ü Esimest rühma juhib O. Aarna, teist - P. Kreitzberg, kellel oma aga ette kanda ei õnnestu - konverentsil peab ta juba esinema verivärske ministrina.

- dets. '94 - jaan. '95 - initsiatiivgrupp ootab kannatlikult ja kannatamatult minister P. Oleski otsust konverentsiprojekti käivitamise kohta. See saadakse alles , projekti juhiks määratakse E.-M. Vernik, hariduspoliitika-hariduskontseptsiooni töörühma juhiks kinnitatakse O. Aarna, Haridusnõukogu, hariduse juhtimise töörühma juhiks - P. Kreitzberg, orgrühma juhiks - T. Sikk

- okt. - nov. - haridustöötajate Koolituskeskuses koguneb Hariduskonverentsi initsiatiivrühm, samm-sammult hakkavad kujunema Hariduskonverentsi põhijooned, Õpetajate Liidu loojad otsustavad asja veel kord üles võtta...

- mai - okt. 1994. - Tartu Ülikool, Kadrina Kool, Haridustöötajate Koolituskeskus - haridusseminar tänapäeva haridusfilosoofia ja hariduspoliitika eeslinil olevatest probleemidest. Seminari algataja - P. Kreitzberg, kelle eestvõttel esimene seminar TUs maikuus toimus rahvusvahelisena.

Seda rida peaks ajas mineviku poole jätkama. Ja selle rea algusotsa jääks Eesti Kultuuri- ja Haridusfoorum - 4500 delegaadiga ja hulga ettevalmistatud dokumentidega koosolemine Linnahallis 1989. a. mais, kus salajasel hääletusel valiti Eesti Haridusnõukogu - 69 liikmeline. Haridusnõukogu nägi enese rolli haridusuuenduse vältimatus jätmises ja selle suuna - hariduse demokratiseerimine, humaniseerimine ja väärtustamine nii ühiskonna, grupi

14

kui indiviidi tasandil - jätkamist ning laiendamist üldhariduselt kõigile haridussfääridele. Haridusnõukogu 9-liikmelist juhatust juhtis P. Kreitzberg. 1987-1988 - Eesti hariduse, koolijuhtide ja õpetajate suure osa aktiviseerumine ja eneseteadvustamine Eesti tuleviku ja oma kasvandike tuleviku eest vastutajatena, kellel on õigust ja jõudu oma haridusideid omada ja teostada. Eesti Haridusplatvormi loomine ja vastuvõtmine Eesti hariduse arengu suunava dokumendina Haridustöötajate Konverentsil 1988.a. sügisel.

Mida on siis muutnud aeg ja kuhu on ta meid toonud ?

Kui vaid 5 - 7 aastat tagasi oli põhiliseks aktiivsemate ja eneseteadlikumate haridusnimeste püüd säilitada kooliuuenduse suund hariduse juhtimise, hariduse sisu ja meetodite demokratiseerimisele ja humaniseerimisele, võidelda kätte Eesti hariduse sõltumatus Moskvast ja vabastada õpetaja vaimsest sunnismaisusest etteantud "õigete" ideede, täpse programmi ja lubatud-tunnustatud meetodite põllulappidel, siis praegu on riigis demokraatia käes, uued õppekavad, mis tollastest ideedest lähtusid - igas koolis hindamiseks-katsetamiseks laual... Koolisüsteemis on nii riigi-, munitsipaal- kui erakoole....

Ja ometi - vajadus tõsiselt kõnelda meie hariduse tänasest ja homsest on ehk veelgi suuremaks muutunud. Haridusest, mis algab enne lapse ilmaletulekut ja jätkub läbi kogu elu, põlvkondade.

Sest poliitikud tahavad mängida omi mängu. Ja et meie riigi demokraatia Lääne demokraatiade traditsioonidest ja õppetundidest üsna puutumata on, on meil kaks polaarset võimalust just praegu, siin, olemas: võtta suund praegu arenenud riikides valitsevale haridusideoloogiale ja -praktikale, valides kas elitaarse või egalitaarse haridusmalli või - suunata end praeguselt hüppelaualt arenenud riikide homsesse päeva - sellesse haridusfilosoofiasse, mida sealsed traditsioonid ja juurdunud mõttemallid väga vaevaliselt elustuda lasevad. Meil on palju suurem vabadus tänu viiekümneaastasele mahajäämusele - me oleme vabad õppima ja seda ka originaalsel moel realiseerima. - Asi, mis Lääne mõttemaailmas sama raske on kui meil need 50 aastat rühmatööd või muusikateraapiat kooli viia. Hariduskonverents'95 - kevadel arutati hariduse arengu kontseptuaalseid aluseid, kontsentreeruti aga eelkõige Haridusnõukogu ja Haridusfondi põhimõtete läbirääkimisele. Õpetajate-lasteaednikega alustades ja poliitikute, riigikoguga lõpetades oli olemas tõepoolest läbilõige Eesti ühiskonnast. Ka lapsevanemad olid esindatud oma tööühmaga - küll vist ainuke "mitteühinenute" grupp, sest üheks konverentsi kokkukutsumise põhimõtteks oli selles osalejate delegeeritus registreeritud seltsi, ühenduse, ainelidu jms kaudu.

NB Õpetajate Liidust - Hariduskonverentsil Tartuski ilmutas end TALO ärevus konkurendi tekkimise pärast. Ometi on Õpetajate Liidul Eesti oludes täita hoopis teistsugune, praegu ehk veel mitte päris selgesti teadvustatud roll. Selle selgituseks analoog USA-ga, kus üheks kõige olulisemaks hariduse vallas toimivaks jõuks on Õpetajate Assotsiatsioon - selle pädevuses on ühiskondliku kokkuleppe saavutamine õpetaja rollist koolis, opetamise meetoditest ja sisust jne.

Rochesteri kuuekümmet suurkooli Õpetajate Assotsiatsioon on viimaste aastatega saavutanud, et selles linnas valdavaks kujunenud mall, kus üks õpetaja "spetsialiseerus" ühe klassikursuse õpetamisele, sai õpetajate eneste algatusel murtud ning nad võisid taas hakata kandma kasvataja missiooni liikudes koos oma opilastega klassist klassi.

Uued ainekavad ja õpetaja kvalifikatsiooni ning hindamise nõuded ning tingimused saavad sündida vaid õpetajate ühiskondlike organisatsioonidega (mitte ainult ametiühingutega - nende pärusmaaks on palk ja tervisekaitse) koostöös ja kokkuleppel.

Kus kunst ja kasvatus-õpetus kokku saavad

Mõned nädalad tagasi ilmus lugu pealkirja all **"Kus kool, elanikkond ja kultuur kokku puutuvad"**. Siis oli jutuks pisikese Lohusalu kooli õuel ja saalis toimunud pillimeisterdamise nädalast, kus mitme vabakooli lapsevanemad meister Helmut Blefferti käe all oma laste viiuliõpingud ka hea pilliga kindlustasid. Vaid kuu aega tagasi oli Kanutiaia Noortemaja **kunsti ja pedagoogika** kohtumispäevaks. Kümne päeva vältel oli üle saja pedagoogi-koolijuhikõrgkooliõppejõu tegevuses - lõppsihiks **püüd kujundada igast koolitunnist, igast koolipäevast kunstiteos**.

See on omaette **riskantne ettevõtmine** sellel konveierite-, tehnoloogia-, konkurentsi- ja turusajandil. Sajandil, kus konkurentsivõimelist kodanikku, koolilõpetajat mõõdetakse teenitava tuluga, positsiooniga hierarhiaredelil, teiste kõrvaesurumise ja äravõitmisvõimega, massikultuuri ja -maitse eliidis püsimisega - püüda ehitada inim- ja kasvatus-õpetussuhted vastastikusele lugupidamisele, armastusele, andmis- ja saamisrõõmu tasakaalule. See on riskantne ettevõtmine - püüda näha inimolendit, loodust, kunsti ja teadust ühe tervikuna, näha edu kriteeriumina (kasvatuses) vaba tahte ja mõtlemise, terve hingeelu ja (moraalse) vastutustundega inimese kujunemist.

See on riskantne ettevõtmine lõhestatud Euroopas - tuua ühte saali inimesed Londonist ning Narvast ja Saaremaalt Tomski ja Niznevartovskini, Zagrebist, Brnost - Riia, Narva, Järna ja Tampereni.

Mis see on - "Vaikuse kvaliteetid läbi tooni ja liikumise"?

- "Inimese areng kui rütm ja vastandid"?
- "..... läbi värvi, joone ja liikumise (eurütmia)"?
- "Õpetaja hääl - poeesia, sõna, häälik"?
- "Tõde, vastutus, ilu pedagoogilises töös"?
- "Organismi elu - kooli organisatsioon"?

Need on kolmepäevase meistrikoja teemad. Igas rühmas paarkümmend inimest ja 2 õppejõudu rahvusvahelisest kolleegiumist. Kuna tulijad olid eri paigust, sündisid meistrikodade detailsed kavad tõepoolest "kaheteistkümnendal tunnil" enne kursuse algust, kaks õppejõudu Inglismaalt jäid aga liiklusummiku tõttu lennukist maha ning ooteaeg oli suurepärase võimaluse ühist tööd lõpuni viimistleda. Ometi oli kogu eeltöö vaid lõuendi pingutamine ja kruntimine - maal sai valmida vaid siis, kui kursuselased ja õppejõud ühes ruumis kohtusid.

Et selline intensiivne tegevus küpseks viljaks võib kasvada, näitasid esinemised kolmanda päeva pärastlõunal. Gruppidel oli oma 7x90 minutit kestnud tegevuse "kokkuvõtmiseks" aega veel 90 minutit ning siis tuli tulemus - tehtu sisu, tähendus tuua kõigi poolteisesaja vaatajani. Et vaikuse kvaliteete ja kõnetehnika saladusi helis ning liikumises näidata saab - on ehk usutav. Aga et kolme päeva töö ravipedagoogika alustega võib muutuda 7-minutiliseks sõnatuks vaatamänguks, ...

Mis on see, mis annab kasvatajale võime ja õiguse hooldada seda õrna taime, mis end tema hoole alla on usaldanud?